

Samozaznava legitimnosti policistk in policistov v Sloveniji¹

Barbara Čuvan, Gorazd Meško

Namen prispevka:

V prispevku predstavljamo rezultate kvantitativne študije o samozaznavi legitimnosti in z njo povezanih spremenljivk (demografske spremenljivke, zaznavanje mnenja občanov o legitimnosti policistov, odnosi med sodelavci, pravičnost v postopkih nadrejenih in proorganizacijsko vedenje) pri slovenskih policistih, ki smo jo opravili v letu 2013, s poudarkom na primerjavi med policistkami in policisti.

Metode:

Junija 2013 smo opravili anketiranje na 24 policijskih postajah (majhne, srednje in velike) na vseh osmih policijskih upravah v Republiki Sloveniji. V raziskavi je sodelovalo 417 policistov in 104 policistke. Podatke smo obdelali s kvantitativnimi statističnimi metodami (opisna statistika, t-test, korelacije in regresijska analiza).

Ugotovitve:

Glede spremenljivk – faktorjev samozaznana legitimnost, zaznavanje mnenja občanov o legitimnosti policistov, odnosi med sodelavci, pravičnost v postopkih nadrejenih in proorganizacijsko vedenje nismo ugotovili statistično pomembnih razlik med policisti in policistkami. Primerjave so pokazale, da policisti bolj pozitivno ocenjujejo svojo avtoriteto za opravljanje policijskega dela od policistk. Policisti izražajo višjo stopnjo strinjanja s trditvijo glede pomembnosti vloge policistov pri preprečevanju kriminalitete od policistk. Ocena zaupanja pri sodelavcih je višja pri policistih kot pri policistkah. Policisti bolj pozitivno ocenjujejo mnenje občanov o pravičnosti odločitev v policijskih postopkih od policistk, vendar policisti tudi bolj pritrdilno ocenjujejo domnevno mnenje občanov o skorumpiranosti policije od policistk. Policisti izražajo višjo stopnjo pripadnosti policiji od policistk in v varnem okolju so bolj pripravljeni povedati drugim, da delajo v policiji od policistk. Policistke bolj pozitivno ocenjujejo obrazložitve nadrejenih glede dela od policistov. Policistke tudi menijo, da je uporaba več sile, kot to določa zakon, sprejemljivejša, in poročajo, da so njihove delovne obremenitve večje od policistov. Povezave spremenljivk s samozaznano legitimnostjo kažejo na različne povezave pri policistkah in policistih.

Omejitve/uporabnost raziskave:

Analize kažejo, da je koeficient ustreznosti Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) vzorčenja ustrezen. Vzorec zajetih policistov (80 %) in policistk (20 %) približno

¹ Prispevek je nastal v okviru TRP Legitimnost in zakonitost policijske dejavnosti, kazenskega pravosodja in izvrševanja kazenskih sankcij (št. projekta J5-5548, ARRS, 2013–2016).

odraža razmerje med policisti in policistkami v Sloveniji. Ugotovitve študije kažejo na nekatere pomembne razlike v pojmovanju samozaznane legitimnosti. Raziskava je uporabna za nadaljevanje raziskovanja legitimnosti s poudarkom na uporabi kvalitativnih raziskovalnih metod.

Praktična uporabnost:

Ugotovitve raziskave so izhodišče za razpravo o policijskem delu v Sloveniji in dojemanja policijskega dela, policijske organizacije in odnosov z občani pri policistkah in policistih, saj so policistke bolj usmerjene v organizacijo in iščejo podporo pri sodelavcih. Za njih je tudi manj značilna refleksija o pomenu povratnih informacij od ljudi v skupnostih glede legitimnosti policijskega dela. V tem oziru nanje vpliva samo ena komponenta dualnosti legitimnosti (in sicer, kaj o njih menijo sodelavci in kako same ocenjujejo svojo sposobnost za zakonito in legitimno opravljanje policijskega dela), ni pa vpliva javnosti na njihovo oceno kompetentnosti in moralnih stališč, kot je to izraženo pri policistih.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

Gre za izvirno raziskovalno delo z uporabo vprašalnika, ki je vseboval vprašanja o samozaznani legitimnosti, pojmovanju mnenja občanov o legitimnosti policistov, odnosih med sodelavci, pravičnosti v postopkih nadrejenih in proorganizacijskega vedenja. Predhodne študije so preučevale predvsem samozaznavo legitimnosti (moških ali vseh) policistov, niso pa preučevale žensk v policiji ali primerjale rezultatov med policistkami in policisti.

UDK: 351.74:343.2.01(497.4)

Ključne besede: samozaznava, legitimnost, samozaznana legitimnost, policija, postopkovna pravičnost, proorganizacijsko vedenje, zadovoljstvo javnosti, Slovenija

Self-Legitimacy of Female and Male Police Officers

Purpose:

The article presents the results of a survey on self-legitimacy and related variables (demographic variables, perceived citizens' opinions about police legitimacy, relations with colleagues, procedural justice and pro-organizational behaviour) of Slovenian police officers. The study was conducted in 2013. The main goal of our research was to identify differences and similarities between female and male police officers.

Methods:

The survey was conducted in 24 police stations (small, medium, and large) in all eight police directorates in the Republic of Slovenia in June 2013. The study included 417 male and 104 female police officers. Data were analysed by way of quantitative statistical methods (descriptive statistics, t-test, correlation analysis and regression analysis).

Findings:

The results based on factors self-legitimacy, perception of citizens' opinion about police legitimacy, relations between colleagues, procedural justice of

superiors and pro-organisational behaviour showed that there are no significant statistical differences between female and male police officers. The comparisons have shown that male police officers rated their police authority in a more positive manner, expressed a higher level of agreement with the statement on the importance of the role of police in crime prevention, and perceived more trust and support of their peer-officers. Interestingly, male police officers estimated citizens' opinion on fairness in police procedures more positively than female police officers, but male police officers believed that citizens perceive more corruption in the police than female police officers. Male police officers also expressed a higher level of affiliation to the police organization and are more willing to tell others that they work in the police than female police officers. Female police officers assessed the attitude of supervisors towards police officers more positively and believed that the use of excessive force is more acceptable and that their workload is greater than the workload of male police officers. Correlations of variables with self-legitimacy show various correlations for female and male police officers.

Research Limitations/Implications:

Analyses show that Kaiser–Meyer–Olkin (KMO) sampling adequacy ratio was appropriate. The sample of male police officers (80 %) and female police officers (20 %) reflects the ratio between the male and female police officers in Slovenia. The findings indicate some important differences in the perception of self-legitimacy. The study is useful for further research on legitimacy, especially with a focus on the use of qualitative research methods.

Practical Implications:

The findings can be used as a starting point for a discussion on police work of male and female police officers in Slovenia, and their perceptions of police work, police organization, and their relations with citizens. This is important because female police officers were more oriented towards the police organization and support by their colleagues. For them, a reflection on the importance of the citizens' feedback on their legitimacy is less typical. In this sense, female police officers seem to take into consideration only one component of the duality of legitimacy (what peer-officers think about their police competencies and how they assess their own ability to legally and legitimately perform police tasks). The public opinion does not affect their assessment of competencies and moral views, as it does with male police officers.

Originality/Value:

The article represents original research work using the survey questions on self-legitimacy, citizens' opinion on legitimacy of police officers, relations between colleagues, procedural justice of supervisors, and pro-organisational behaviour. The previous studies primarily examined self-legitimacy of male (or all) police officers and did not focus on self-legitimacy of female police officers or on a comparison between female and male police officers.

UDC: 351.74:343.2.01(497.4)

Keywords: self-perception, legitimacy, self-legitimacy, police, procedural justice, pro-organisational behaviour, public satisfaction, Slovenia

1 UVOD

Namen prispevka je predstaviti samozaznavo legitimnosti pri slovenskih policistkah in policistih, saj ta pomembno vpliva na kakovost opravljanja policijskega dela (Tankebe, 2013). Študija dopolnjuje dosedanje preučevanje žensk v policiji, predvsem pa samozaznavo legitimnosti pri policistkah in policistih (Tankebe in Meško, 2015). Dejstvo je, da je policijsko delo raznoliko in stresno. Kljub psihofizičnim razlikam med spoloma narava policijskega dela narekuje potrebo po zaposlovanju obeh spolov. Tudi Natarajanova (2008) je prepričana, da so moški in ženske enako sposobni opravljati policijsko delo, tako mentalno kot čustveno in vedenjsko, vendar se delo policistk pogosto močno razlikuje od dela, ki ga opravljajo moški sodelavci. Policistke tako še vedno opravljajo manj pomembna in cenjena dela v policiji. Dolgo so policistke opravljale le naloge, ki so po mnenju vodilnih ustrezale šibkejšemu spolu. Kljub temu, da se je položaj žensk v policiji skozi zgodovino spremenil, je še vedno opaziti, da so ženske predvsem na delovnih mestih znotraj policijskih enot (administracija), saj so taka delovna mesta razumljena kot bolj primerna za njih. Njihovo delovno področje je pogosto omejeno na delo z mladoletnimi prestopniki, ženskimi žrtvami ali storilkami kaznivih dejanj, z žrtvami spolnih deliktov. Moški opravičujejo ne vključevanje žensk v delo v patrulji oziroma na ulici z željo, da bi ženske zaščitili pred napornim in stresnim delom ter težkimi delovnimi pogoji. Pisarniško delo naj bi najbolj ustrezalo ženskim sposobnostim in željam, kar pa gotovo ne drži (Natarajan, 2008). Pagon in Lobnikar (1996) navajata, da policisti večino svojega časa porabijo za opravila, ki nimajo zveze z uporabo fizične sile, tako da lahko policistke policijsko delo opravijo ravno tako dobro kot policisti. Diskriminatorno ravnanje moških v policijski organizaciji, ki pripadajo mačistični policijski subkulturi in pojmujejo policijsko delo kot izključno moško delo, zagotovo vpliva na lastno zaznavanje poklicnih kompetenc in doživljanje sprejetosti v kolektivu pri policistkah in ne prispeva k njihovi pozitivni samopodobi. Poznamo pa tudi t. i. gentlemanski pogled na policistke, kjer jih policisti obravnavajo bolj prizanesljivo. Za policiste je značilno stereotipno gledanje na ženske, kar se je pokazalo tudi pri pojmovanju oškodovank, kjer prevladuje črno-beli pogled in zaznava oškodovank kaznivih dejanj (angl. *a whore vs. a lady image*) (Meško, 2000). Najpogostejši stereotipi policistov o policistkah in tudi o ženskah na splošno so, da so preveč čustvene, iracionalne, vztrajno nelogične, neobjektivne, neodločne, nezanesljive, pasivne, neučinkovite, manj prilagodljive in fizično šibke, zaradi česar naj ne bi vzdržale emocionalnih, psiholoških in fizičnih zahtev policijskega poklica (Pagon in Lobnikar, 1993). Na drugi strani sta samovrednotenje in samopodoba policistov odvisna od številnih dejavnikov, med katerimi prevladujejo osebni dejavniki odločitve za policijski poklic (avtoritarna naravnost vs. pomagati ljudem), vrsta izobrazbe, temeljno usposabljanje in usposabljanja v času službe, znanje policijskih veščin za komuniciranje s strankami policije ter konstruktivno reševanje konfliktov (tudi med policisti) in kulturni vzorci policijske organizacije (Meško, 1994) ter kakovost stikov z občani in količina pozitivnih in negativnih izkušenj pri policijskem delu (Meško, 1993a, 1993b, 1997).

Na podlagi poznavanja dela, načina in dinamike dela kriminalistov in policistov lahko sklepamo, da poklic v tem primeru ni le zaposlitev oziroma

služba, za opravljanje katere so potrebni izpolnjeni pogoji izobrazbe in delovne izkušnje, temveč je to način življenja (Meško in Areh, 2004). Razlog za to so posebni pogoji, področje in način dela, delovne razmere, obremenitve, ki skupaj oblikujejo značilen profil stroke. Služba policista je služba s posebno psihično obremenitvijo, socialno odgovornostjo, tudi za nepoznavalce policijskega dela poklic z zanimivo in raznoliko vsebino. Delo policista se nanaša tako na posameznike kot na skupine in družbo v celoti. Zaradi tega je policijsko delo toliko bolj odgovorno in obremenjujoče. Način življenja policistov je močno odvisen od njihovega dela, osebnostnih značilnosti in izkušenj (Meško in Areh, 2004).

Mežič in Lobnikar (2013), sta ugotovila, da policistke v današnjem času javnost bolje sprejema kot pred dvajsetimi leti in da jih prebivalci pravzaprav podpirajo pri njihovi odločitvi za poklic policistke. Več kot dve tretjini udeležencev je ocenilo, da se je položaj žensk v slovenski policiji v zadnjih dveh desetletjih izboljšal. Udeleženci v raziskavi so bili prepričani, da bi se ob večjem številu policistk izboljšal tudi odnos prebivalcev do policije. Menili so tudi, da bi se z večjim zaposlovanjem žensk v policijo zmanjšala tudi stopnja policijskega nasilja in bi se povečal ugled policije v javnosti. Prebivalci so opazili, da so policistke manj uspešne pri napredovanju v policijski organizaciji in ocenili, da bi potrebovale več javne podpore. Večina udeležencev raziskave je menila, da bi moralo biti število policistk v policiji enako številu policistov oziroma bi številčno razmerje med moškimi in ženskami v policiji odražalo isto razmerje med moškimi in ženskami v družbi. Pagon in Lobnikar (1993) ugotavljata, da je odstotek žensk v policiji tudi svojevrsten pokazatelj zrelosti neke družbe.

Vprašanja o legitimnosti policije in zaupanju v policijo so zelo pomembna za oblikovanje splošne ravni zaupanja v državne institucije, predvsem pa institucije prisile. V Evropi in tudi v Sloveniji so že bile opravljene raziskave in razprave o zaupanju in zaznavah legitimnosti policije (Jackson in Bradford, 2010; Tankebe in Meško, 2015; Reisig, Tankebe in Meško, 2012). Za razliko od osredotočanja na stališča nosilcev pooblastil (do policijske organizacije) se samozaznana legitimnost ukvarja s stališči nosilcev (izvajalcev) pooblastil do njihove (lastne individualne) legitimnosti (ocena lastne pravičnosti, poštenosti in sposobnosti izvajati policijska pooblastila v postopkih z občani) (Meško, Tankebe, Čuvan in Šifrer, 2014). Tankebe in Meško (2015) sta z uporabo hipotetičnih scenarijev policijskega interveniranja v konfliktnih situacijah ugotovila, da policisti, za katere je značilna bolj pozitivna ocena lastne legitimnosti, poročajo o uporabi milejših ukrepov zoper kršitelje ter bolj upoštevajo načelo sorazmernosti in postopnosti pri uporabi sile. Bottoms in Tankebe (2012) poudarjata, da je prav tako treba preučevati prepričanje in zaupanje policistov v svoje sposobnosti, postopke in organizacijo, saj lahko takšno prepričanje močno vpliva na njihov odnos do dela in vzpostavljanje legitimnosti v odnosu do javnosti. Policisti, ki opravljajo vsakodnevno patroljiranje, so ustvarjalci javne podobe policije, njene vloge v družbi in so najbolj vidni predstavniki oblasti. Kljub svojemu položaju v organizaciji imajo nad ljudmi ogromno moči (pooblastil). Policisti sodelujejo tudi v dialogih, ko sta zakonitost in legitimnost njihovih odločitev na preizkušnji. To je takrat, ko občani na različne načine izpodbijajo zakonitost in legitimnost njihovih postopkov (Bottoms in Tankebe, 2012). Vseeno pa je mogoče domnevati številne dejavnike, ki lahko vplivajo na

samozaznano legitimnost policistov. Barbalet (2001) je trdil, da izhajajo občutki zaupanja iz sprejemanja in priznavanja iz družbenih odnosov. Policisti so vključeni v vsaj tri bistvene družbene odnose: odnose z nadrejenimi, sodelavci in občani. Samozaznava legitimnosti policistov, ki temelji samo na občutkih sprejetosti pri sodelavcih in njihovi socialni podpori in predstojnikih glede razporejanja nalog in občutkov pravične obravnave in ne kaže vpliva odzivov oz. upoštevanja mnenja občanov o legitimnosti policistov, krepi subkulturne vzorce vedenja v policiji. Vplivanje vseh treh dejavnikov pa kaže na posameznikovo zavedanje o tem, da svojo zaznavo o zakonitem in legitimnem opravljanju policijskega dela gradi tudi na izkušnjah pri delu z ljudmi v skupnosti. To je pomembno tudi za razvoj policijske dejavnosti v demokratični družbi, saj ima policija praviloma stike z ljudmi, ki imajo težave (npr. oškodovanci), in kršitelji zakonov (od storilcev prekrškov do najhujših kaznivih dejanj) ter z ljudmi, ki so pripravljene pomagati policiji (npr. prijavitelji kaznivih dejanj, priče, očitvidci ipd.) (Tankebe, v tisku; Tankebe in Meško, 2015). Tako lahko občutek sprejemanja v vsakem od teh odnosov oblikuje raven zaupanja, ki ga imajo policisti v svojo legitimnost. Področje empiričnega preučevanja samozaznavanja legitimnosti nosilcev moči se še razvija. Študij o razlikah med policisti in policistkami glede pojmovanja lastne legitimnosti še ni, zato v nadaljevanju na osnovi pregleda literature predstavljamo dejavnike, ki vplivajo na samozaznano legitimnost policistov, v empiričnem delu prispevka pa ugotavljamo razlike med slovenskimi policistkami in policisti ter povezave med temi dejavniki samozaznane legitimnosti pri policistkah in policistih.

2 DEJAVNIKI SAMOZAZNAVE LEGITIMNOSTI POLICISTOV

Obstajajo različne opredelitve legitimnosti. Tyler (2011) meni, da je sprejetost policije med ljudmi (predvsem na temeljih moralnega ujemanja med javnostjo in policijo) prvi pogoj za to, da se kršitelji zakonov prostovoljno podrejejo policistom pri izvajanju policijskih postopkov, poleg tega pa so bile razprave o legitimnosti policije do nedavnega osredotočene izključno na stališča javnosti o uporabi policijskih pooblastil zoper kršitelje zakonov. To konkretnije pomeni zaznavo upravičenosti uporabe policijskih pooblastil zoper ljudi (ali njihovo potencialno uporabo) (Bottoms in Tankebe, 2012). Bottoms in Tankebe (2012) poudarjata pomembnost legitimnosti nosilca pooblastil. Ta vidik legitimnosti se nanaša na zaupanje ali samozavest, da osebe na položajih moči (na primer policisti) verjamejo v pravilnost (zakonitost in moralno upravičenost) uporabe svojih pooblastil.

Tankebe in Meško (2015) ugotavljata, da na samozaznano legitimnost policistov vplivajo prepričanja policistov o tem, kaj o njihovem delu menijo občani, odnosi s sodelavci, pravičnost postopanja njihovih predstojnikov in proorganizacijsko vedenje.

Eden od dejavnikov, ki pomembno vpliva na razvoj (samozaznane) legitimnosti pri nosilcu (policijskih) pooblastil, je odnos, ki ga ima ta nosilec s svojim nadrejenim. Rezultati raziskave o vzrokih nezaželenega vedenja pri opravljanju dela med slovenskimi policisti kažejo, da je mogoče iskati temeljni vir za nezaželeno vedenje v vedenjih socialnega spodbujanja pri nadrejenih, ki imajo neustrezen odnos do podrejenih (Lobnikar, 2006). Odnosi z nadrejenimi

postavljajo v ospredje vprašanja postopkovne pravičnosti nadrejenih, ki je en izmed temeljnih dejavnikov, ki vpliva na samozaznavo legitimnosti policistov, saj vedenje nadrejenih predstavlja za policiste strokovni in moralni kompas. Zaznavanje pravičnosti policistov v postopkih z občani je uveljavljeno področje kriminoloških raziskav. Dokazano je, da vsebuje postopkovna pravičnost dva elementa, in sicer kakovost sprejemanja odločitev (npr. ali je imel državlján sploh priložnost, da izrazi svoje stališče) in kakovost obravnave (npr. koliko je bil posameznik obravnavan kot oseba s človeškim dostojanstvom in spoštovanjem) (Tyler, 1990). Na isti način se pojmuje tudi razmerje med policisti in njihovimi nadrejenimi, ki jim odredjajo opravljanje policijskih nalog.

Vse več je empiričnih študij, ki kažejo, da je postopkovna pravičnost prevladujoč dejavnik dojemanja policijske legitimnosti pri občanih. Raziskava Tylerja, Callahana in Frosta (2007), izvedena na nosilcih pooblastil, je pokazala, da so na predstave o legitimnosti pri policistih in vojakih močno vplivala stališča o postopkovni pravičnosti njihovih nadrejenih. Tyler et al. (2007) so se bolj ukvarjali z ocenami organizacijske legitimnosti kot z zaupanjem posameznih policistov v svojo legitimnost. Kljub temu je smiselno domnevati, da ima postopkovna pravičnost pomembno vlogo pri spodbujanju samozaznave legitimnosti pri policistih. Postopkovna pravičnost eksplicitno ali implicitno kaže na status posameznika v skupini, saj podrejenim v razmerju moči nakazuje položaj, v katerem so obravnavani kot polnopravni člani družbene skupine, ki ji pripadajo. V raziskavi na policistih je Tankebe (v tisku) ugotovil, da je postopkovna pravičnost policijskih vodij glavno gibaló samozaznane legitimnosti policistov. Vendar pa so Bradford, Quinton, Myhill in Porter (2014) ugotovili, da je bila postopkovna pravičnost pri nadrejenih povezana z zmanjšanjem samozaznane legitimnosti podrejenih, ne pa z njenim povečanjem. To pomeni, da so bili nadrejeni podrejenim policistom slab zgled, ker so napredovali v policijski hierarhiji zaradi avtoritarnosti, ne pa zaradi kakovosti dela, zglednih osebnostnih lastnosti in dobrih odnosov s sodelavci. Druga možna razlaga te povezave je, da policisti preprosto sledijo navodilom predstojnikov in zaradi težnje k čim manj konfliktom opravijo delo v skladu z navodili predstojnikov, pri čemer imajo sami pomisleke o ustreznosti ukrepanja. Tretja možna razlaga je v značilnostih kulture policijske organizacije, kjer se naklonjenost in vpljdnost predstojnikov do podrejenih pojmujeta kot slabost in sta v konfliktu s prepričanji policijske subkulture, ki jo označujejo avtoritarnost, sumničavost, konservativizem in ciničen pogled na svet, predvsem pa prepričanje o tem, da mora predstojnik »vse vedeti« in se »ustrezno obnašati«. Na tem mestu se odpira vprašanje o selekciji vodstvenega kadra in usposabljanjih za vodenje v policiji ter o tem, kakšno vlogo ima policija v družbi. Glede tega imajo predstojniki moč vplivanja na podrejene, ki je vezana na njihov položaj v instituciji (Meško et al., 2014). Poleg tega pa vodje ne naredi položaj, ampak priznavanje njegove vloge in položaja pri podrejenih, ki temelji na zaznavah postopkovne pravičnosti nadrejenega.

Drugo skupino v triadnem razmerju policistov predstavljajo njihovi sodelavci znotraj iste ravni policijske organizacije ali enote. Coleman (1988) trdi, da lahko skupina, v kateri obstajata velika povezanost in trdno zaupanje, doseže veliko več kot primerljiva skupina, kjer tega ni. Zadnje potrjujejo tudi

raziskave o pomenu socialne podpore sodelavcev na prosocialno vedenje policistov (Lobnikar, 2006). Sodelavci so skupina, za katero je značilen ‚relacijski (oziroma odnosni) družbeni kapital‘, saj pri opravljanju dela skupaj preživijo veliko časa in so medsebojno odvisni (Coleman, 1988). Splošen pojem družbenega kapitala ni novost v kriminologiji, saj obstajajo študije, ki dokazujejo, da vloga družbenega kapitala zmanjšuje kriminaliteto in varuje pred neredom (McCarthy, Hagan in Martin, 2002). Literatura o policijski subkulturi kaže, da je prisotnost relacijskega (odnosnega) družbenega kapitala med policisti pomemben vir za boljše opravljanje policijskega dela, če zmanjšuje učinke neprimerne vedenja med policisti (Hagan in McCarthy, 1997), lahko pa ima tudi vlogo spodbujanja t. i. mentalitete družbe za modro zaveso oziroma socialne izoliranosti policistov (Meško, 1997, 2005).

Kakovost medosebnih odnosov med policisti ima poleg zmanjševanja neprimerne vedenja tudi druge funkcije. Dobri delovni odnosi med sodelavci pomagajo predvidevati raven samozaznane legitimnosti policistov. To je skladno z Barbaletovimi (2001) argumenti o družbenih temeljih samozaupanja. V etnografskem delu v Združenih državah Amerike je Muir (1977) ugotovil, da so navezanost policista na sodelavce in njegova stališča do odnosov s sodelavci ključnega pomena za razumevanje stališča policista do moralne pravilnosti izvrševanja policijskih pooblastil.

Odnosi policistov z občani so zadnji od treh dejavnikov, ki vplivajo na razvoj samozaznane legitimnosti pri policistih. Policisti, ki opravljajo vsakodnevno patroliranje, so najbolj neposredni ustvarjalci avtoritete policije, ker so najbolj vidni predstavniki oblasti. Tankebe (2013) predpostavlja, da nižje, kot je posameznik v hierarhiji organizacijske strukture, več energije, časa in intenzivnosti glede potrditve legitimnosti potrebuje za potrditev zahtev po oblasti. Ponsaers (2015) meni, da so policisti najbolj vidni predstavniki oblasti in da so negativni odzivi javnosti proti policiji pravzaprav sporočilo vladarju, da neustrezno skrbi za svoje ljudstvo. V tem kontekstu meni, da je razprave o legitimnosti policije treba prenesti na raven strukturnega nasilja države oz. družbenih elit, ki s političnimi in ekonomskimi pritiski povzročajo socialno diferenciacijo. V tem smislu pa policisti pogosto igrajo vlogo blažilca konfliktov oz. imajo značilnosti skrite socialne službe. To vlogo jim le malokdo prizna (Muir, 1977). Značilno je tudi to, da policisti praviloma prihajajo iz delavskega razreda in nižjega srednjega družbenega razreda. Pri svojem delu največkrat ukrepajo zoper predstavnike teh družbenih slojev, kar pri nekaterih policistih povzroča moralni konflikt, nekateri pa se brez problema identificirajo z »določili zakona« in prepričanjem, da je glavna naloga onemogočanje nevarnih posameznikov, ki imajo tipične lastnosti (Meško, 2000).

Policisti sodelujejo v dialogih z državljani, ko sta zakonitost in legitimnost njihovih odločitev na preizkušnji. To je takrat, ko občani na različne načine izpodbijajo zakonitost in legitimnost njihovih postopkov (Bottoms in Tankebe, 2012). Za Tylerja (2011) vsakodnevna srečanja policistov z občani predstavljajo okoliščine, v katerih ljudje v neposredni izkušnji spoznavajo legitimnost policistov in kakovost policijskih storitev. Je pa tudi obratno, policisti v stikih z ljudmi pridobivajo različne izkušnje in povratne informacije o tem, kako se občani odzivajo na njihovo avtoriteto.

Na podlagi ekstrapolacije Barkerjeve (2001) analize o legitimnosti nosilcev pooblastil je Tankebe (v tisku) sklepal, da odziv državljanov najmanj vpliva na zaupanje policije v predstavo o lastni legitimnosti. Ta vpliv je posreden, saj je odvisen od zaznavanja svojih nadrejenih oziroma od tega, kakšne povratne informacije o svojem delu dobijo od njih. Bradford et al. (2014) so ugotovili, da je dojemanje javne podpore okrepilo občutke policistov o njihovi samozaznani legitimnosti, zato pričakujemo, da bodo ti dejavniki tudi napovedali samozaznano legitimnost policistov.

3 METODE

3.1 Vzorčenje in zbiranje podatkov

Podatke za študijo o samozaznani legitimnosti policistov smo zbirali junija 2013 z anketiranjem policistov na delovnih sestankih na policijskih postajah. Sodelovanje v raziskavi je bilo prostovoljno in zagotovljena je bila anonimnost.

V vzorec smo zajeli 521 policistov s 24-ih policijskih postaj na vseh osmih policijskih upravah, pri čemer smo na vsaki policijski upravi izbrali po eno majhno, srednjo in veliko policijsko postajo (Meško et al., 2014; Tankebe in Meško, 2015). Za merjenje samozaznane legitimnosti policistov smo uporabili vprašalnik, ki sta ga leta 2013 izdelala Tankebe in Meško (2015) in je poleg demografskih podatkov vseboval šestinsedemdeset trditev (respondenti so trditve ocenjevali na lestvici Likertovega tipa od 1 – *Sploh se ne strinjam* do 5 – *Se popolnoma strinjam*) o samozaznani legitimnosti, odnosih s sodelavci, postopkovni in distributivni pravičnosti nadrejenih, zaznavah javnosti pri policistih, učinkovitosti policije, predanosti policijski organizaciji in dimenzijah policijskega profesionalizma (odnos do osumljencev, oškodovancev in občanov na splošno). Izpolnjene vprašalnike smo vnesli v bazo podatkov in zbrane podatke analizirali s faktorsko analizo (metoda glavnih komponent). V nadaljnjo analizo smo vključili le faktorje z dovolj visokimi koeficienti zanesljivosti (Cronbachov koeficient alfa > 0,60) in KMO višjim od 0,60.² Primerjave med policisti in policistkami smo izvedli s pomočjo t-testa. Poleg tega smo izvedli tudi regresijske in korelacijske analize spremenljivk, povezanih s samozaznavo legitimnosti posebej za vzorca policist in policistov.

Podatki za slovensko policijo kažejo, da je bilo leta 2013 v policiji zaposlenih 2.041 žensk, kar predstavlja 24,26 % vseh zaposlenih.³ Glede na vrsto delovnega mesta jih je bilo 1.122 na delovnih mestih pooblaščenih uradnih oseb ali policistk, 919 pa na strokovno-tehničnih delovnih mestih. Večina izmed 1.122 pooblaščenih uradnih oseb je opravljala naloge na policijskih postajah na lokalnem nivoju, in sicer na delovnih mestih komandirja (1), pomočnika komandirja (12), vodje

2 *Spremenljivke 'nagrajevanje dela' (distributivna pravičnost) zaradi teh kriterijev nismo vključili v nadaljnje analize. Srednja vrednost odgovorov na petstopenjski lestvici od 1 do 5 je bila nizka ($\bar{x} = 1,46$; S.O. = 0,65; Modus = 1). 87,5 % policistk in 86,8 % policistov je izrazilo nezadovoljstvo z nagrajevanjem dela, od katerih je o zelo visoki stopnji nezadovoljstva z nagrajevanjem dela poročalo 75,0 % policistk in 69,5 % policistov.*

3 *Podatki za leto 2013 so predstavljeni, ker smo v tem letu izvedli tudi zbiranje podatkov za pričujoči prispevek.*

policijskega okoliša (18), kriminalista (32), ostala delovna mesta policistov (537) ter policist – nadzornik državne meje (171). Na regionalnem nivoju, na ravni policijskih uprav, je bilo zaposlenih skupaj 131 žensk, od tega največ v sektorjih kriminalistične policije (87) in v operativno-komunikacijskih centrih (18). V generalni policijski upravi na državnem nivoju je bilo zaposlenih skupaj 220 žensk, od tega največ v Upravi kriminalistične policije (82), Nacionalnem forenzičnem laboratoriju (36), Policijski akademiji (24) in Centru za varovanje in zaščito (18). Med strokovno-tehničnimi delovnimi mesti predstavljajo največji delež delovna mesta administratorok in poslovnih sekretark (539), delovna mesta, povezana z vzdrževanjem materialno-tehničnih sredstev (241) in delovna mesta, na katerih se opravljajo naloge v zvezi s finančnim poslovanjem (71) (Policija, 2013).

V vzorcu naše raziskave je bilo 104 (20 %) policistk in 417 (80 %) policistov. 22,6 % respondentov je bilo starih med 20 in 29 let, 50,7 % med 30 in 39 let ter 26,8 % je bilo starih 40 let ali več. Od 1 do 5 let delovne dobe v policiji je imelo 18,6 % policistov, od 6 do 10 let 21,7 %, od 11 do 15 let 25,1 %, 16 let ali več pa 34,5 % policistov. Približno dve tretjini (73,1 %) ima dokončano srednješolsko izobrazbo, 12,6 % ima zaključeno poklicno srednjo šolo, 14,2 % pa univerzitetno izobrazbo. Podrobni rezultati o značilnostih vzorca po spolu, starosti in letih službe so razvidni iz tabel 1 in 2. Struktura vzorca glede razmerja med policistkami in policisti je približno enaka podatkom o zaposlitvah v policiji leta 2013 (24,26 % žensk in 75,74 % moških). Notranje strukture vzorca nismo mogli preveriti, vendar menimo, da vzorec dobro odraža značilnosti preučevane populacije, predvsem za policiste, ki opravljajo delo na policijskih postajah.

		Starost						Skupno
		20-24 (n / %)	25-29 (n / %)	30-34 (n / %)	35-39 (n / %)	40-44 (n / %)	45 in več (n / %)	
Spol	Moški	13 / 3,1	63 / 15,3	101 / 24,5	106 / 25,7	79 / 19,1	51 / 12,3	413
	Ženski	10 / 9,6	32 / 30,8	36 / 34,6	19 / 18,3	6 / 5,7	1 / 1	104
Skupno (n / %)		23 / 4,4	95 / 18,4	137 / 26,5	125 / 24,2	85 / 16,4	52 / 10,1	517

Tabela 1:
Spol in starost udeležencev v raziskavi

		Leta v policiji					Skupno
		manj kot 1 leto (n / %)	1-5 let (n / %)	6-10 let (n / %)	11-15 let (n / %)	16 let in več (n / %)	
Spol	Moški	1 / 0,2	56 / 13,6	82 / 19,9	104 / 25,1	170 / 41,2	413
	Ženski	3 / 2,9	37 / 35,9	30 / 29,1	27 / 26,2	6 / 5,8	103
Skupno (n / %)		4 / 0,8	93 / 18	112 / 21,7	131 / 25,4	176 / 34,1	516

Tabela 2: Spol in leta službe v policiji

3.2 Spremenljivke

V nadaljevanju predstavljamo spremenljivke (faktorje), ki smo jih analizirali na osnovi kriterijev ustreznosti KMO vzorčenja ($>0,60$) in Cronbachovega koeficienta alfa ($>0,60$).

Legitimnost policije – občani. Ta faktor vsebuje naslednje trditve: 1) Občani v lokalni skupnosti, v kateri delam, menijo, da policija dobro obvladuje protizakonito

prodajo droge in uživanje droge. 2) Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, meni, da jih policija obravnava pravično. 3) Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, meni, da policisti vedno upoštevajo zakone. 4) Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, meni, da si policisti vzamejo čas za razlago odločitev. 5) Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, meni, da so policisti do njih nepošteni. 6) Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, meni, da policija dobro obvladuje kriminaliteto v zvezi z orožjem. 7) Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, meni, da so policisti skorumpirani. Iz teh trditev smo nato preračunali faktor ‚legitimnost policije – občani‘ ($\alpha = 0,83$; $\bar{x} = 3,15$; S.O. = 0,65).

Samozaznana legitimnost. Občutek lastne legitimnosti smo pri policistih merili s štirimi trditvami: 1) Pooblastila, ki jih imam kot policist, so moralno upravičena. 2) Mislim, da kot policist predstavljam vrednote javnosti v lokalni skupnosti, kjer delam. 3) Prepričan sem, da lahko podam dobre razloge, zakaj so moja pooblastila moralno ustrezna. 4) Prepričan sem, da imam dovolj avtoritete za opravljanje policijskega dela. Iz teh trditev smo nato preračunali faktor ‚samozaznana legitimnost‘ ($\alpha = 0,66$; $\bar{x} = 3,71$; S.O. = 0,65).

Odnosi s sodelavci. Odnose med policijskimi kolegi smo merili s štirimi trditvami: 1) Sodelavci me podpirajo. 2) Sodelavci mi zaupajo. 3) Pri delu s sodelavci na policijski postaji dobro sodelujem. 4) Sodelavci se do mene obnašajo spoštljivo. Iz teh trditev smo nato preračunali faktor ‚odnosi s sodelavci‘ ($\alpha = 0,88$; $\bar{x} = 4,00$; S.O. = 0,68).

Postopkovna pravičnost nadrejenih. Postopkovno pravičnost nadrejenih smo merili s sedmimi trditvami: 1) Nadrejeni mi navadno obrazloži svoje odločitve glede mojega dela. 2) Odločitve mojega nadrejenega so enako poštene do vsakega policista. 3) Nadrejeni upošteva moje potrebe, ko sprejema odločitve glede mojega dela. 4) Odločitve mojega nadrejenega vedno temeljijo na dejstvih, ne na osebnih predsodkih. 5) Nadrejeni me obravnava s spoštovanjem in dostojanstvom. 6) V policiji me pošteno obravnavajo. 7) Moj nadrejeni je včasih grob s policisti, ko jih poskuša pripraviti, da naredijo, kar hoče. Iz teh trditev smo nato preračunali faktor ‚postopkovna pravičnost nadrejenih‘ ($\alpha = 0,90$; $\bar{x} = 3,08$; S.O. = 0,74).

Proorganizacijsko vedenje. Policiste smo spraševali, kako pogosto (od 1 – Nikoli do 4 – Trikrat ali več) so (v zadnjih 12-ih mesecih): 1) ... se prostovoljno javili za delo, ki ne spada v okvir njihovih nalog, da bi pomagali svoji policijski postaji. 2) ... pomagali nadrejenemu, čeprav jih za to ni prosil. 3) ... se posebej potrudili, da bi dobro opravili delo, in to bolj, kot je pričakovano. Iz teh trditev smo nato preračunali faktor ‚proorganizacijsko vedenje‘ ($\alpha = 0,71$; $\bar{x} = 2,89$; S.O. = 0,96).

4 REZULTATI

4.1 Primerjava med policisti in policistkami

Ugotovitve kažejo, da pri nobeni od spremenljivk (faktorjev) z uporabo t-testa (samozaznana legitimnost, odnosi s sodelavci, postopkovna pravičnost nadrejenih, zaznava javnosti pri policistih, proorganizacijsko vedenje) *nismo*

ugotovili statističnih razlik med policisti in policistkami, zato je treba upoštevati srednje vrednosti in standardne odklone za spremenljivke, ki smo jih predstavili v podpoglavju ‚Spremenljivke‘ (3.2). S ciljem, da bi ugotovili morebitne statistično pomembne razlike med policistkami in policisti smo opravili t-test za posamezne trditve iz vprašalnika glede na spol udeležencev v raziskavi. Levenov test homogenosti varianc je pokazal, da so vse trditve, za katere smo ugotovili statistično pomembne razlike, primerne za izvedbo t-testa. Rezultati primerjav so predstavljeni v tabeli 3.

Spremenljivka	Policistke		Policisti	
	$\bar{x}/S.O.$	$\bar{x}/S.O.$	t	p
Imam dovolj avtoritete za opravljanje svoje službe.	3,52/1,17	3,82/0,99	-2,87	0,01
Mislím, da je moja vloga policista potrebna za preprečevanje kriminalitete.	3,75/0,97	3,97/0,92	-2,12	0,05
Sodelavci mi zaupajo.	3,95/0,78	4,10/0,65	-1,96	0,05
Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, menijo, da jih policija obravnava pravično.	2,92/0,98	3,13/0,92	-2,10	0,05
Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, meni, da so policisti skorumpirani.	3,29/1,01	3,72/0,99	-3,94	0,001
Čutím močno pripadnost policiji.	3,08/1,13	3,37/1,13	-2,26	0,05
Ko sem v varnem okolju, ljudem rad/a povem, da sem policistka/policist.	2,48/1,26	2,76/1,25	-2,10	0,05
Nadrejeni mi navadno obrazloži svoje odločitve glede mojega dela.	3,62/1,12	3,39/1,12	1,97	0,05
Mislím, da je včasih sprejemljivo uporabiti več sile, kot mi zakon dopušča.	2,87/1,32	2,51/1,27	2,44	0,05
Mislím, da je moja obremenitev precej večja kot obremenitev ostalih v moji vlogi ali ekipi.	3,24/1,03	2,97/1,01	2,41	0,05

Tabela 3:
Primerjava med policistkami in policisti (t-test)

1 – Sploh se ne strinjam, 5 – Se popolnoma strinjam

T-test je pokazal, da policisti bolj pozitivno ocenjujejo svojo avtoriteto za opravljanje policijskega dela od policistk. Policisti izražajo višjo stopnjo strinjanja s trditvijo glede pomembnosti vloge policistov pri preprečevanju kriminalitete od policistk. Ocena zaupanja pri sodelavcih je višja pri policistih kot pri policistkah. Policisti bolj pozitivno ocenjujejo mnenje občanov o pravičnosti odločitev v policijskih postopkih od policistk, vendar policisti tudi bolj pritrdilno ocenjujejo domnevno mnenje občanov o skorumpiranosti policije od policistk. Policisti izražajo višjo stopnjo pripadnosti policiji od policistk in so v varnem okolju bolj pripravljeni povedati drugim, da delajo v policiji od policistk.

Policistke bolj pozitivno ocenjujejo obrazložitve nadrejenih glede dela od policistov. Policistke tudi menijo, da je včasih uporaba več sile, kot to določa zakon, sprejemljivejša, in poročajo, da so njihove delovne obremenitve večje od policistov.

Ugotovitve kažejo na pomemben pokazatelj, da med merjenimi šestinsedemdesetimi trditvami obstajajo statistično pomembne razlike med policistkami in policisti samo pri desetih trditvah iz tabele 3. Z namenom, da

bi ugotovili povezave med odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami smo opravili posamične regresijske analize na ločenih vzorcih policistov in policistk ter primerjali rezultate.

4.2 Regresijske analize – samostojne analize za policistke in policiste

Za vsak vzorec posebej – policistke in policisti – smo opravili še regresijske analize, kjer smo ugotavljali vpliv neodvisnih spremenljivk, povezanih s samozaznano legitimnostjo, in demografskih spremenljivk na odvisne spremenljivke 'legitimnost policije – občani', 'samozaznana legitimnost', 'proorganizacijsko vedenje', 'odnosi s sodelavci' in 'postopkovna pravičnost predstojnikov'. V različnih analizah so se spremenljivke (faktorji) pojavljale enkrat kot odvisne, drugič kot neodvisne spremenljivke. VIF test kolinearnosti je pokazal vrednosti nižje od 2,0 za vse spremenljivke, kar kaže na nizko stopnjo kolinearnosti merjenih spremenljivk.

4.2.1 Legitimnost policije – občani

Zanimalo nas je, katere spremenljivke se statistično pomembno povezujejo s spremenljivko 'legitimnost policije – občani', ki meri zaznave mnenj občanov o policiji oziroma njihovem delu. Glede statistično pomembne povezanosti spremenljivk s spremenljivko 'legitimnosti policije – občani' ($R^2 = 0,39$) pri policistkah ugotavljamo, da se s to spremenljivko statistično pomembno povezujeta spremenljivki 'starost policistk' (0,05) in 'proorganizacijsko vedenje' (0,01).

Pri policistih se s spremenljivko 'legitimnost policije – občani' ($R^2 = 0,25$) statistično pomembno povezujejo spremenljivke 'odnosi s sodelavci' (0,01), 'samozaznava legitimnosti' (0,01) in 'proorganizacijsko vedenje' (0,05).

Rezultati primerjav kažejo, da se s pozitivno zaznavo mnenj o delu policije pri občanih v obeh skupinah (policistke in policisti) povezuje proorganizacijsko vedenje, kar kaže na pozitiven odnos do dela in službe v policiji. Starejše policistke bolj pozitivno doživljajo odnos občanov do policije, medtem ko pri policistih na njihovo pojmovanje odnosa občanov do njihovega dela vplivajo še odnosi s sodelavci in samozaznava legitimnosti.

4.2.2 Samozaznava legitimnosti

Regresijska analiza ($R^2 = 0,46$) kaže tudi, da se s spremenljivko 'samozaznana legitimnostjo policistk' statistično pomembno povezujeta spremenljivki 'proorganizacijsko vedenje' (0,01) in 'odnosi s sodelavci' (0,01). Rezultati regresijske analize za 'samozaznana legitimnost policistov' ($R^2 = 0,34$), kažejo statistično pomembno povezanost s faktorji 'odnosi s sodelavci' (0,01), 'proorganizacijsko vedenje' (0,001) in 'legitimnost policije – občani' (0,01).

Rezultati kažejo, da se pri policistkah in policistih glede samozaznave legitimnosti kažeta kot pomembna dejavnika proorganizacijsko vedenje in odnosi s sodelavci, kar pomeni, da lastno kompetentnost (avtoriteto) za opravljanje policijskega dela in moralna prepričanja o upravičenosti izvajanja policijskih pooblastil povezujejo z mnenji (odnosom) sodelavcev (kar se kaže v socialni

podpori in socialnem kapitalu ljudi, ki skupaj opravljajo policijsko delo). Policisti pa samozaznana legitimnost doživljajo tudi v skladu s pričakovanji in mnenji občanov o njihovem delu. Tu se pokaže, da na samozaznana legitimnost policistov vplivajo notranji organizacijski dejavniki in dejavniki zunaj organizacije (občani) (skladno z ugotovitvami Bradforda et al., 2014), medtem ko pri policistkah ugotavljamo vpliv predvsem dejavnikov znotraj organizacije, kot je to ugotovil Tankebe (v tisku).

4.2.3 Proorganizacijsko vedenje

Ugotovili smo, da se s spremenljivko 'proorganizacijsko vedenje' policistk ($R^2 = 0,49$) statistično pomembno povezujejo spremenljivke 'postopkovna pravičnost predstojnikov' (0,05), 'legitimnost policije – občani' (0,01) in 'samozaznana legitimnost' (0,01).

Regresijska analiza za odvisno spremenljivko 'proorganizacijsko vedenje' policistov ($R^2 = 0,47$) je pokazala statistično pomembne povezave s spremenljivkami 'samozaznana legitimnost' (0,001), 'legitimnost policije – občani' (0,001), 'postopkovna pravičnost predstojnikov' (0,001), 'leta službe' (0,05) in 'odnosi s sodelavci' (0,05).

Na proorganizacijsko vedenje pri obeh skupinah vplivajo samozaznana legitimnost, postopkovna pravičnost predstojnikov in legitimnost policije – občani, kar kaže, da na vedenje, naklonjeno organizaciji, vplivajo tako zunanji kot notranji organizacijski dejavniki, pri čemer pri policistih igrajo pomembno vlogo še leta službe in odnosi s sodelavci. Rezultati so skladni z ugotovitvami Tankebeja in Meška (2015), ki sta ugotovila, da samozaznana legitimnost policistov vpliva na motivacijo za delo. Poleg tega rezultati potrjujejo ugotovitve Bradforda et al. (2014) o tem, da ima vedenje predstojnikov in odzivanje javnosti na policijsko delo vpliv na predanost organizaciji, pri čemer je treba poudariti, da imajo, izhajajoč iz rezultatov naše študije, na proorganizacijsko vedenje pri policistih močnejši vpliv zaznavanje odziva občanov (legitimnost policije – občani) na delo policije, pravičnost predstojnikov in samozaznana legitimnost pri policistih kot pri policistkah.

4.2.4 Odnosi s sodelavci

Regresijska analiza odvisne spremenljivke 'odnosi s sodelavci' ($R^2 = 0,32$) za policistke se statistično povezuje s faktorji 'legitimnost policije – občani' (0,05), 'samozaznana legitimnost' (0,01) in 'postopkovna pravičnost predstojnikov' (0,05).

Regresijska analiza faktorja 'odnosi s sodelavci' ($R^2 = 0,24$) pri policistih se statistično pomembno povezuje s faktorji 'legitimnost policije – občani' (0,001), 'samozaznana legitimnost' (0,001), 'postopkovna pravičnost predstojnikov' (0,001), 'proorganizacijsko vedenje' (0,05) in s spremenljivko 'položaj na policijski postaji' (0,05).

Analizi glede povezav z odnosom s sodelavci kažeta, da so v obeh skupinah pomembni dejavniki samozaznana legitimnost, legitimnost policije – občani in postopkovna pravičnost predstojnikov, pri čemer se pri policistih z odnosom s sodelavci povezujejo še proorganizacijsko vedenje in položaj na policijski postaji.

4.2.5 Postopkovna pravičnost predstojnikov

Regresijski analizi za odvisno spremenljivko 'postopkovna pravičnost predstojnikov' (policistke $R^2 = 0,34$, policisti $R^2 = 0,33$) pokaže statistično pomembno povezanost s spremenljivkama 'odnosi s sodelavci' (0,01) in 'proorganizacijsko vedenje' (0,05), ki sta enaka za policiste in policistke.

Policistke in policisti enako doživljajo dejavnike, ki se povezujejo s pravičnostjo predstojnikov pri delu s policisti. Dobri odnosi s sodelavci in višja stopnja proorganizacijskega vedenja vplivajo tudi na bolj pozitivno dojetje predstojnikov. Skupne rezultate regresijskih analiz predstavljamo v tabeli 4.

Tabela 4:
Prikaz
rezultatov
regresijskih
analiz

Odvisne/neodvisne spremenljivke	Legitimnost policije - občani	Samozaznana legitimnost	Proorganizacijsko vedenje	Odnosi s sodelavci	Postopkovna pravičnost predstojnikov	Starost	Leta službe	Položaj na PP
Legitimnost policije - občani								
Policistke ($R^2 = ,39$)	/		*			*		
Policisti ($R^2 = ,25$)	/	**	*	**				
Samozaznana legitimnost								
Policistke ($R^2 = ,46$)		/	**	**				
Policisti ($R^2 = ,34$)	**	/	***	**				
Proorganizacijsko vedenje								
Policistke ($R^2 = ,49$)	**	**	/		*			
Policisti ($R^2 = ,47$)	***		/	*	***		*	
Odnosi s sodelavci								
Policistke ($R^2 = ,32$)	*	**		/	*			
Policisti ($R^2 = ,24$)	***	***	***	/				*
Postopkovna pravičnost predstojnikov								
Policistke ($R^2 = ,34$)			*	**	/			
Policisti ($R^2 = ,33$)			*	**	/			

* $p = 0,05$, ** $p = 0,01$, *** $p = 0,001$

5 RAZPRAVA

Analiza podatkov za policistke in policiste skupaj je pokazala, da imajo najvišjo srednjo vrednost *odnosi s sodelavci* ($\bar{x} = 4,00$; S.O. = 0,68). Ta rezultat je tudi pričakovan, saj so policistke in policisti pri opravljanju varnostnih nalog odvisni drug od drugega in poleg znanja in veščin njihovi medsebojni odnosi pomembno vplivajo na kakovost opravljanja policijskega dela. Korelacije med spremenljivkami

kažejo, da imata najvišjo korelacijo z odnosi s sodelavci spremenljivki samozaznana legitimnost (+ 0,41) in postopkovna pravičnost predstojnikov (+ 0,38), kar kaže na pomembnost kompetenc (znanje, veščine in etika) za opravljanje policijskega dela, odnose s sodelavci (sodelovanje in podpora) in pravičnostjo predstojnikov (usmerjanje in podpora vodij).

Glede *samozaznane legitimnosti* ($\bar{x} = 3,71$; $S.O. = 0,65$) je ocena nekoliko nižja od odnosov s sodelavci. Korelacije med samozaznano legitimnostjo z drugimi spremenljivkami kažejo na najvišjo pozitivno korelacijo s proorganizacijskim vedenjem (+ 0,51) in odnosi s sodelavci (+ 0,41). Iz tega lahko sklepamo, da imata odnos do dela in izkušnje s sodelavci pri opravljanju policijskega dela pomembno vlogo pri oblikovanju lastne podobe o legitimnem opravljanju policijskega dela.

Nekoliko nižjo srednjo vrednost ima mnenje policistov o tem, kako jih kot legitimno avtoriteto na področju zagotavljanja varnosti ocenjujejo občani (*legitimnost policije – občani*; $\bar{x} = 3,15$; $S.O. = 0,65$). Najvišjo korelacijo s to spremenljivko imata proorganizacijsko vedenje (+ 0,36) in samozaznava legitimnosti (+ 0,36). Policistke in policisti, ki so bolj predani organizaciji in menijo, da svoje delo opravljajo legitimno, imajo tudi bolj pozitivno prepričanje o tem, kako njihovo delo ocenjuje javnost oziroma občani v skupnostih, kjer opravljajo policijsko delo.

Ocena postopkovne pravičnosti predstojnikov ima nekoliko nižjo povprečno vrednost kot predhodne spremenljivke ($\bar{x} = 3,08$; $S.O. = 0,74$). S to spremenljivko najvišje korelira proorganizacijsko vedenje (+ 0,52). Iz tega je možno sklepati, da so policistke in policisti z višjo stopnjo izobrazbe, ki so motivirani za delo in nudenje pomoči sodelavcem tudi bolj prizanesljivi do nekoliko bolj avtoritarnih oblik vodenja predstojnikov.

Faktor proorganizacijsko vedenje ($\bar{x} = 2,89$; $S.O. = 0,96$) so policistke in policisti ocenjevali na štiristopenjski lestvici glede na intenziteto pripravljenosti opraviti dodatno delo, ki presega običajno delovno obvezo. Rezultati kažejo, da je 159 policistk in policistov (30 %) pripravljenih delati nad pričakovanji, da jih je 226 neodločenih (43 %) in 142 (27 %) jih ni pripravljenih niti pomagati sodelavcem niti predstojnikom preko pričakovanj v okviru delovne obveze. Kot je že bilo omenjeno, statistično pomembnih razlik med policistkami in policisti z uporabo t-testa nismo ugotovili, vendar srednje vrednosti kažejo, da ima proorganizacijsko vedenje nekoliko nižjo srednjo vrednost pri policistkah ($\bar{x} = 2,88$; $S.O. = 0,95$) kot pri policistih ($\bar{x} = 2,90$; $S.O. = 0,98$).

Ugotovitve kažejo tudi, da med stališči policistk in policistov glede merjenih spremenljivk (faktorjev) z uporabo t-testa nismo ugotovili statistično pomembnih razlik, so pa statistično pomembne razlike pri posameznih trditvah iz vprašalnika, ki kažejo, da policisti 1) bolj pozitivno ocenjujejo avtoriteto policije od policistk, 2) da policisti izražajo višjo stopnjo zaupanja s sodelavci, 3) da policisti kljub nizki plači bolj ocenjujejo pokrivanje stroškov v zvezi z delom kot policistke in 4) da policisti bolj pozitivno ocenjujejo pravičnost odločitev policistov v postopkih. Ugotovili smo tudi, da policisti bolj negativno (kritično) zaznavajo skorumpiranost policistov, da policisti izražajo višjo stopnjo pripadnosti organizaciji, bolj zagovarjajo pošteno obravnavo osumljencev in izražajo višjo stopnjo pripravljenosti pomagati nadrejenemu kot policistke.

Policistke boljše ocenjujejo odnos nadrejenih do njih (predvsem obrazložitve delovnih nalog), bolj pozitivno ocenjujejo trditev, da policisti pošteno opravljajo svoje delo in poročajo, da so njihove obremenitve večje od drugih sodelavcev. Ocena delovna obremenjenost policistov in policistk se pozitivno povezuje z velikostjo policijske postaje (večje postaje – večja obremenitev). Starejši policisti in policistke ocenjujejo višjo stopnjo pravičnosti policistov v policijskih postopkih. Profesionalno obravnavanje osumljencev kaznivih dejanj se pomembno povezuje z višjim položajem na policijski postaji, z daljšim delovnim stažem in višjo stopnjo izobrazbe. Pripravljenost pomagati nadrejenemu, ne da bi ta zaprosil za pomoč, je povezana s starostjo (starejši policisti in policistke) in delovnim področjem (člani vodstva in vodje policijskih okolišev).

Nekateri rezultati naše študije potrjujejo ugotovitve drugih študij (Bradford et al., 2014; Lobnikar, 2006; Tankebe in Meško, 2015) o pomenu legitimnosti policijske dejavnosti, vlogi sodelovanja s sodelavci pri policijskem delu (solidarnost, podpora pa tudi policijska subkultura). Treba bo tudi razmisliti o usposabljanju na področju policijskega dela v skupnosti in ideji o policijskem delu v službi državljanov, predvsem za policistke, saj za razliko od policistov na njihovo pojmovanje lastne legitimnosti (kompetentnost, veščine in moralna drža) nismo ugotovili vpliva odnosa občanov glede njihovega dela, kar je pomembna komponenta dualnosti legitimnosti. Za policistke je bolj kot za policiste značilno upoštevanje organizacijskih dejavnikov (proorganizacijskega vedenja in odnosov s sodelavci), kar kaže na večjo tendenco služenju organizaciji in manj upoštevanja dejavnikov v skupnosti. To lahko pomeni tudi, da policistke zaradi tega, ker pripadajo manjšini v policiji, bolj izražajo stališča, zaradi katerih menijo, da jih bodo policisti in predstojniki bolje sprejeli. Poleg tega pa tudi kompenzirajo telesno šibkost z mnenji, da je upravičeno uporabiti prekomerno silo, kar je lahko samo odraz stališč, ni pa nujno, da se bodo tako odzivale v dejanski situaciji. Policistke, ki so sodelovale v raziskavi, so povprečno mlajše od policistov, kar ima tudi vpliv na rezultate analiz.

Pagon in Lobnikar (1993) sta ugotovila, da je vpliv, ki ga imajo policistke na uspešnost policijske organizacije, manj odvisen od njih samih in bolj od tega, koliko je konkretna policijska organizacija pripravljena storiti, da bi potencialno pozitivni vpliv policistk lahko prišel do izraza. Poudariti je treba, da so ženske, če so dojete kot enovita skupina, sprejete v organizacijsko okolje šele s ponotranjenjem vzorcev mišljenja in načinov vedenja dominantne skupine v organizaciji. Tako moški kot ženske pa morajo privzeti ravnanje, ki ustreza uveljavljanju načinom vodenja, motivaciji za delo in je naravnano k doseganju cilja (Lobnikar, 1996). To se je v času ekonomske krize v Sloveniji in varčevalnih ukrepov negativno odražalo v celotni policijski organizaciji. O tem priča tudi rezultat glede nezadovoljstva z nagrajevanjem dela in postopkovno pravičnostjo nadrejenih, kjer se kaže, da je vodenje policije ob zmanjšanih sredstvih in omejenih možnostih za nagrajevanje za dobro opravljanje dela omejeno. Poleg tega pa policija nima ustreznih učinkovitih mehanizmov za ukrepanje zoper policiste, ki slabše opravljajo svoje delo.

Rezultati našega prispevka služijo za izhodišče pri načrtovanju poglobljene študije o kompleksnih povezavah med različnimi dejavniki legitimnosti, dualnosti legitimnosti (zaznav legitimnosti pri prebivalcih in samozaznave

legitimnosti) in organizacijskih ter individualnih dejavnih poklicne skupine, ki opravlja pomembno varnostno funkcijo v družbi. Pričujoči prispevek predstavlja tudi izhodišče za poglobljeno preučevanje zaznav individualnih, skupnostnih in organizacijskih dejavnikov pri policistkah in policistih. Zanimivo je, da so rezultati naše študije za policiste bolj (manj za policistke) v skladu z ugotovitvami dosedanjih študij, ki so bile opravljene predvsem na policistih (moških), zato pa bo v prihodnje treba posvetiti več pozornosti preučevanju policistk in njihovih stališč, povezanih z opravljanjem policijskega dela.

UPORABLJENI VIRI

- Barbalet, J. (2001). *Emotions, social theory and social structure: A macrosociological approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Barker, R. (2001). *Legitimizing identities: The self-presentation of rulers and subjects*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bottoms, A. E. in Tankebe, J. (2012). Beyond procedural justice: A dialogic approach to legitimacy in criminal justice. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 102(1), 119–170.
- Bradford, B., Quinton, P., Myhill, A. in Porter, G. (2014). Why do 'the law' comply? Procedural justice, group identification and officer motivation in police organizations. *European Journal of Criminology* 11(1), 110–131.
- Coleman, J. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, S95–S120.
- Hagan, J. in McCarthy, B. (1997). *Mean streets: Youth crime and homelessness*. New York: Cambridge University Press.
- Jackson, J. in Bradford, B. (2010). *Police legitimacy: A conceptual review*. Social Science Research Network. Pridobljeno na http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1684507
- Lobnikar, B. (1996). Vključevanje žensk v organizacije z moško organizacijsko kulturo: problem vključitve uniformiranih policistk. *Zbornik strokovno znanstvenih razprav*, 11(10), 234–249.
- Lobnikar, B. (2006). Soodvisnost viktimiziranosti in nasilja na delovnem mestu: primer policijske organizacije. V M. Dodič Fikfak (ur.), *Nasilje na delovnem mestu* (str. 103–134). Ljubljana: Klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa.
- McCarthy, B., Hagan, J. in Martin, M. J. (2002). In and out of harm's way: Violent victimization and the social capital of fictive street families. *Criminology*, 40(4), 831–866.
- Meško, G. (1993a). Nekateri vidiki obravnave specifičnega vedenja policistov. *Zbornik strokovno znanstvenih razprav*, 5, 115–122.
- Meško, G. (1993b). Pojmovanje samega sebe in samovrednotenje pri kadetih srednje policijske šole. *Revija Policija*, 13(3), 305–317.
- Meško, G. (1994). Policijska subkultura. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 45(2), 143–149.
- Meško, G. (1997). *Strukturalna analiza stališč med policisti in nepolicisti* (Doktorska disertacija). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Meško, G. (2000). Storilci kaznivih dejanj, storilci prekrškov in žrtve kriminalitete v očeh slovenskih policistov. *Varstvoslovje*, 2(3), 264–273.

- Meško, G. (2005). Oblike vedenjskega prilagajanja policistov na specifične zahteve in obremenitve pri opravljanju policijskega dela. V M. Seliškar Toš (ur.), *Odgovornost države, lokalnih skupnosti in drugih nosilcev javnih pooblastil za ravnanje svojih organov in uslužbencev: zbornik Inštituta za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti* (str.105–143). Ljubljana: Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti.
- Meško, G. in Areh, I. (2004). Nekaj pogledov na osebnost policistov. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 55(4), 363–369.
- Meško, G., Tankebe, J., Čuvan B. in Šifrer, J. (2014). Samozaznava legitimnosti policistov in pravosodnih policistov v Sloveniji: perspektive postopkovne pravičnosti nadrejenih, odnosov s sodelavci in zaznane legitimnosti policije v javnosti. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 65(3), 221–231.
- Mežič, A. in Lobnikar, B. (2013). Stališča prebivalcev Slovenije do zaposlovanja žensk v policiji nekoč in danes. V T. Pavšič Mrevlje (ur.), *Zbornik prispevkov: 14. slovenski dnevi varstvoslovja*. Ljubljana: Fakulteta varnostne vede.
- Muir, W. K. (1977). *Police: Streetcorner politicians*. Chicago: University of Chicago Press.
- Natarajan, M. (2008). *Women police in a changing society: Back door to equality*. Aldershot: Ashgate.
- Pagon, M. in Lobnikar, B. (1993). Ženske v policiji (nekaj tujih izkušenj). V A. Dvoršek (ur.), *Policija na prehodu v 21. stoletje: zbornik posvetovanja* (str. 72–87). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.
- Pagon, M. in Lobnikar, B. (1996). Reasons for joining and beliefs about police among Slovenian female police rookies. V M. Pagon (ur.), *Policing in Central and Eastern Europe: Comparing firsthand knowledge with experience from the West* (str. 641–651). Ljubljana: College of Police and Security Studies.
- Policija. (2013). *V slovenski policiji policistke sistemsko zaposlujeemo že 40 let*. Pridobljeno na <http://www.policija.si/index.php/component/content/article/35-sporocila-za-javnost/66293-v-slovenski-policiji-policistke-sistemsko-zaposlujeemo-40-let>
- Ponsaers, P. (2015). Is legitimacy police property? V G. Meško in J. Tankebe (ur.), *Trust and legitimacy in criminal justice: European perspectives* (str. 93–110). Cham: Springer.
- Reisig, M. D., Tankebe, J. in Meško, G. (2012). Procedural justice, police legitimacy, and public cooperation with the police among young Slovene adults. *Varstvoslovje*, 14(2), 147–164.
- Tankebe, J. (2013). Police self-legitimacy. V G. Bruinsma in D. Weisburd (ur.), *Encyclopaedia of criminology and criminal justice* (str. 3735–3742). New York: Springer.
- Tankebe, J. (v tisku). Rightful authority: Exploring the structure of police self-legitimacy. V A. Liebling, J. Shapland in J. Tankebe (ur.), *Crime, justice and social order: Essays in honour of A. E. Bottoms*. Oxford: Oxford University Press.
- Tankebe, J. in Meško, G. (2015). Police self-legitimacy, use of force and pro-organizational behavior in Slovenia. V G. Meško in J. Tankebe (ur.), *Trust and legitimacy in criminal justice: European perspectives* (str. 261–277). New York: Springer.

Tyler, T. (1990). *Why people obey the law*. Yale: Yale University Press.

Tyler, T. (2011). Trust and legitimacy: Policing in the USA and Europe. *European Journal of Criminology*, 8(4), 254–266.

Tyler, T., Callahan, P. in Frost, J. (2007). Armed, and dangerous (?): Motivating rule adherence among agents of social control. *Law & Society Review*, 41(2), 457–49.

O avtorjih:

Barbara Čuvan, magistrica varstvoslovja, doktorska študentka na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-mail: barbara.cuvan@gmail.com

Dr. Gorazd Meško, redni profesor za kriminologijo na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru in predstojnik Inštituta za varstvoslovje. E-mail: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si